

سرنوشت تلخ پزشکی که اثر «شستن دست‌ها» را کشف کرد!

تهران (پانا) - در روزهایی که مدام دست‌هایمان را می‌شوئیم تا ضد عفونی کنیم بد نیست بدانیم ۱۵۵ سال پیش پزشکی بر سر این کشف، روانه بیمارستان روانی شد.

عصر ایران نوشت: در این ۴۵ روز که از شیوع ویروس کوید ۱۹ و بیماری کرونا در ایران می‌گذرد و تاکنون جان ۳۰۰۰ نفر از هم‌زمینانمان را گرفته و در کشورهای دیگر نیز رواج یافته و شبانه روز قربانی می‌گیرد، شاید به اندازه تمام عمرمان دست‌هایمان را شسته باشیم! آن‌قدر که در روزهای اول لطیفه‌های بامزه‌ای در سطح فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی درباره دست شستن‌های بسیار دست به دست می‌شد.

اما جالب است بدانید در قرن ۱۹ و اول بار که یک پزشک مجارستانی به نام «لاکس زمل‌وایس»؛ به مزایای پزشکی شستن دست‌ها مشخصاً برای کاهش عفونت پی برد هیچ‌کس حرف او را جدی نگرفت و حتی پزشکان به او خندیدند یا بر او خشم گرفتند. (البته منظور از اول و این نیست که ارزش دست شستن قبل از او شناخته نبود. منظور کشف رابطه عفونت‌های منجر به مرگ مادران در بیمارستان با دست‌های آلوده است.)

او در یک درمانگاه مامایی در بیمارستان عمومی وین کار می‌کرد و از این که می‌دید مادرانی که در درمانگاه فرزند خود را به دنیا می‌آوردند بیش از مادرانی که در خانه زایمان می‌کنند جان می‌سپارند شگفت‌زده شده بود. زیرا قاعدتاً موضوع باید معکوس می‌بود. مدت‌ها تحقیق کرد و دریافت مشکل از پزشکان است و حین رفت و آمد آنان بین اتاق‌ها عمل و رفتن نزد نوزادان اتفاقی می‌افتد.

اما چگونه؟ او راز را دریافت: از طریق دست‌های همان پزشکان.

از این رو از آنان خواست دست‌های خود را با محلولی از آب لیمو و کلر و مکرر و باحوصله بشویند اما پزشکان دیگر او را به سخره گرفتند و می‌گفتند بین دست آنان و مرگ مادران هیچ ارتباطی وجود ندارد و از اتهام «لاکس زمل‌وایس»‌های آلوده؛ خشمگین می‌شدند و می‌گفتند «لاکس زمل‌وایس» تمیزند؛ حال آن‌که «لاکس زمل‌وایس» شستن عادی را کافی نمی‌دانست و در واقع می‌خواست بگوید «لاکس زمل‌وایس» ضد عفونی کنید؛ اما هنوز علم با این پدیده آشنا نبود!

سرانجام پزشکان از اصرار او خسته شدند و حساسیت «لاکس زمل‌وایس» بر دست شستن کار را به شکایت کشاند و با تصور این‌که به بیماری روحی و سواس مبتلا شده او را به بیمارستان روانی منتقل کردند.

تاریخ دقیق کشف او ۲۰ مارس ۱۸۴۷ بود و سال‌ها زحمت برای واداشتن دیگران نتیجه نداده و سر از تیمارستان درآورده بود! در همان‌جا هم بیکار نشست و پزشکانی را که بدون ضد عفونی کردن دست‌ها اقدام به زایمان می‌کردند عامل قتل مادران توصیف کرد و روزی که اصرار داشت از تیمارستان خارج شود و به بیمارستان برود مورد ضرب و شتم نگهبانان قرار گرفت و بعد از دو هفته درگذشت.

یک روایت هم این است که قانقاریا گرفت ولی در این که پاداش زحمات علمی خود را با کتک نگهبانان گرفت تردیدی نیست. تردید در این است که به خاطر آن درگذشت یا نه!

حسرت‌بار بود که نبود تا ببیند برخی از پزشکان همان بیمارستان دست‌های خود را به شیوه‌های

خواسته بود شستند و دیدند که مرگ و میر مادران کمتر و کمتر می‌شود و در نهایت به صفر رسید.

زمل و ایس؛ البته تنها از شستن دست‌ها سخن گفته بود و به عفونت و میکروب‌ها اشاره ای نکرده بود تا این که لویی پاستور؛ نظریه میکروبی بیماری‌ها را ارایه داد و لیستر؛ کار بر روی میکروب شناسی را آغاز کرد.

سال‌ها بعد که دیگر ضرورت ضد‌عفونی‌کردن و شستن دست‌ها و گندزدایی از محیط به امری بدیهی و لازم‌الرعایه در تمام بیمارستان‌های دنیا بدل شد، نام زمل و ایس؛ از منظر دیگری ثبت شد: اثر زمل و ایس؛ یا واکنش زمل و ایس؛ به عنوان اصطلاحی دربارهٔ مقابلهٔ علم با باورهای غیر علمی یا خرافی و عامیانه.

همچنین جالب است بدانید ۸ سال و دو ماه پیش و در بهمن ۱۳۹۰ در ایران و در تالار انتظامی خانهٔ هنرمندان نمایشی با عنوان دست‌های دکتر زمل و ایس؛ به روی صحنه رفت که نمایشنامهٔ آن را نغمهٔ ثمینی؛ نوشته بود. هم او که بعدتر با نوشتن داستان سریال شهرزاد؛ ساختهٔ حسن فتحی به شهرت رسید.

کل نمایشنامهٔ دست‌های دکتر زمل و ایس؛ در واقع یک مونولوگ است و پیام فروتن؛ آن را روی صحنه برد و رضا بهبودی؛ هم نقش زمل و ایس را بازی کرد. آخرین روزهای زندگی پزشک در تیمارستان که به اهمیت دست شستن برای نجات جان مادران، پی برده بود و پس از مرگ او لویی پاستور میکروب را کشف کرد و در صحنهٔ نمایش هم مدام دارد دست‌های خود را در ظروف آب می‌شوید.

چنان‌که گفته شد زمل و ایس چند سال بعد هم زنده نماند تا ببیند کشف لویی پاستور بر نظرات او صحنه گذاشت و مادران نجات یافتند چه رسد به این که حدس بزند ۱۵۵ سال بعد همه جا در مقابله با کرونا از شستن دست‌ها سخن گفته می‌شود.

۸ سال پس از نوشتن و روی صحنه بردن آن نمایشنامه در ایران اما نویسنده و کارگردان می‌بینند که همه دارند دست‌های خود را می‌شویند مثل دکتر زمل و ایس؛